

Kapitel 5

Søstre i Brødrenes tjeneste

»DEN DAG, SAYYID blev henrettet, døde jeg efter *fajr* bønner og så ham i en drøm.

Vid, at jeg ikke var med dem, jeg var i Medina i profetens selskab (fred være med ham), sagde han.

Jeg vågnede og informerede øjeblikkeligt Hamidah.

Den følgende dag døde jeg igen efter *fajr* bønner ... og hørte en stemme sige: Sayyid er i det højeste *firdaus* og hans ledsagere er i *iliyin*.

Jeg vågnede og genfortalte det til Hamidah, der græd, mens hun sagde: Jeg er sikker på Allahs velvilje over for os, og at, om Gud vil, Sayyid er i det højeste *firdaus*.«¹⁵⁷

Den Sayyid, der omtales, er Sayyid Qutb, der som nævnt i Kapitel 2 blev henrettet for at have planlagt at omstyrte præsident Nassers regime. Hamidah er hans søster, Hamidah Qutb. *Fajr* bønner er den, der bedes i de tidlige morgentimer før solopgang. *Firdaus* og *iliyin* er islams betegnelse for de højeste steder i paradiset.

Fortælleren er Zainab al-Ghazali, der på dette tidspunkt netop var blevet dømt til 25 års fængsel, mens Hamidah Qutb havde fået ti år. Scenen, der er gengivet i Zainab al-Ghazalis selvbiografi, udspiller sig i 1966 i det egyptiske militærfængsel, hvor begge kvinder er anbragt.

Zainab al-Ghazali, der døde i august 2005, 88 år, er blandt de berømteste, kvindelige, islamiske aktivister i nyere tid. Hun blev særdeles brutalt tortureret af Nassers regime, da hun slog hårdt ned på Det Muslimske Broderskab i 1960'erne. Ghazali var i en menneskealder leder af Det Muslimske Broderskabs kvindeafdeling.

Islam er løsningen

Den britiske journalist Ian Goodwin interviewede Ghazali i 1992, da hun var 75 og boede i en velhavende forstad til Cairo med et bibliotek fyldt med læderindbundne bøger fra loft til gulv. Hun var stadig i vigør, præsiderede over Broderskabets kvindeafdeling, skrev på tre bøger om islam og underviste hver uge i sit hjem. Interviewet er særpræget. Men mellemrum afbryder

Ghazalis papegøje Bengo med et skrattende »allahu akbar« eller »islam er løsningen«, når hun docerer, at en mand og en kvinde aldrig må være alene i et rum sammen, og at frafaldne skal dræbes.¹⁵⁸

I 2006 år blev Ghazalis erindringer genoptrykt i engelsk udgave: *Return of the Pharaoh: Memoir in Nasir's Prison*. Øverst oppe i højre hjørne af den orange forside er anbragt et portræt af den aldrende Ghazali, iført hvid *hijab*. Ghazali og hendes kvindelige tilhængere, heriblandt grupper af universitetsstuderende, gik altid klædt i hvidt, da hun mente, det var Muhammeds yndlingsfarve. Bogen er tilegnet »alle martyrerne, der gik forud for os«.¹⁵⁹

Erindringerne findes også i en fransk udgave, hvis forside prydes af en slørklædt silhuet. Den har forord af Tariq Ramadan, der påstår, at Hassan al-Banna blev myrdet efter ordre fra den britiske okkupationsmagt i »hemmelig forståelse med amerikanerne«.¹⁶⁰ Men hans hovedanliggende er at berømme Ghazali: »Med sit mod, sin beslutsomhed, sin tålmodighed og sin tillid er hun en model for alle muslimske kvinder. ... Hun er en model for alle kvinder.«¹⁶¹

Den engelske udgave af Ghazalis erindringer er besørget af The Islamic Foundation i Leicester. Også den engelske oversætter, Mokrane Guezzou, har kun lovord til overs for Ghazali. Hun tjener som »et eksempel for alle, der stræber efter at oprette en stat, regeret efter guddommelig lov«. Videre hedder det: »Historien om Zainab al-Ghazali er en historie om ret over for uret, retfærdighed over uretfærdighed og værdighed over for ydmygelse. Den muslimske ummas stråleglans er blegnet en smule. Imidlertid er det sådanne som Zainab al-Ghazali, med deres fasthed og hengivenhed, der vil genskabe den, uanset hvor store ofrene måtte blive.«¹⁶²

Ghazali blev født i 1917 i en middelklassefamilie i landsbyen Mit Yaish, 80 kilometer fra Cairo. Hendes far, der havde to koner og var uddannet ved det prestigebetonede al-Azhar Universitet, havde en klar forestilling om, at hans datter ville komme til at spille en væsentlig rolle i det religiøse liv. Han ønskede derfor, at hun skulle have en ordentlig uddannelse. Faderen døde, da Ghazali var 13, og hendes ældre bror nægtede at lade hende fortsætte sin uddannelse. I stedet brugte hun al sin tid på faderens religiøse bøger, og som 15-årig havde hun læst 350 af dem.

Som 17-årig sluttede hun, ret overraskende, op om den berømte, egyptiske feminist Huda Shaarawis kvindeorganisation. Men mens Ghazali var enig med Shaarawi i, at kvinder havde

ret til at uddanne sig og arbejde, afviste hun den vestligt orienterede feminisme. Hun ønskede ikke, at kvinder skulle afføre sig hijab, og hun afviste et samfund baseret på sekulære værdier. Ghazali brød derfor med Shaarawis organisation og stiftede i 1937, som 20-årig, sin egen kvindeorganisation, der støttede forældreløse og ubemidlede kvinder og havde den islamiske stat som mål.

Ghazali fik aldrig børn, men opfattede de såkaldt brødre og søstre i organisationen som sine børn. Hun var gift to gange, men fik sit første ægteskab opløst, da hun ikke mente, at hendes mand støttede hende i tilstrækkelig grad i hendes islamiske aktivisme. Hendes anden ægtemand var væsentlig ældre end hun selv, velhavende og indflydelsesrig, med gode, politiske kontakter. I erindringsbogen er gengivet en samtale, hun havde med ham, kort før Nasser fik hende arresteret i 1965. Ægtemanden Muhammed Salim Salim er nervøs over hendes ulovlige aktiviteter.

I den eksalterede stil, der kendetegner bogen, erindrer Ghazali sin mand om det løfte, han har givet om ikke at stoppe hendes religiøse aktiviteter. Ghazali beder om »den fulde tillid mellem en mand og en kvinde, en kvinde, der i en alder af 18 år gav sit hele liv til Allah og *dawa* (mission). Hvis ægteskabskontraktens bestemmelser på nogen måde kommer i konflikt med *dawa*, vil det betyde enden på vores ægteskab, men *dawa* vil altid være rodfæstet i mig. ... Jeg accepterer, at du har ret til at beordre mig til at lytte til dig, men Allah er større end os, og hans *dawa* er os kærere end os selv.«¹⁶³

Ligesom Ghazali forlanger, at hendes mand holder sit løfte, hvad han gør, er det heller ikke uden kamp, at hun invilger i at arbejde under Hassan al-Banna. I 1937 beder al-Banna hende om at blive leder af den kvindeafdeling af Det Muslimske Broderskab, han vil oprette. Ghazali vil gerne samarbejde, men ønsker at bevare sin netop oprettede kvindeorganisation som en autonom organisation med egen styring. Men Al-Banna forlanger, at Ghazalis organisation smelter ind i hans, hvilket hun afslår.

Al-Banna og Ghazali bevarer imidlertid kontakten, og i 1948, da Det Muslimske Broderskab bliver forbudt og tusindvis af medlemmer fængsles, giver hun sig. Ghazali sender et brev til al-Banna, der indledes med ordene: »Min herre, imam Hassan al-Banna.« Ghazali anerkender, at Hassan al-Banna er den eneste nulevende person, der kan samle ummaen om at følge Allahs vej, og hun slutter brevet med et »Jeg afventer Deres instruktioner og ordrer.«¹⁶⁴

Ghazalis bog omtaler naturligvis ikke de terrorangreb, som Det Muslimske Broderskab iværksætter efter 2. Verdenskrig, og som medvirkede til, at Hassan al-Banna i februar 1949 blev likvideret af den egyptiske regering.

I 1952 støttede Det Muslimske Broderskab De Frie Officeres kup, men hvedebrødsdagene blev korte. Ghazali offentliggjorde senere en artikel i sit eget tidsskrift, hvor hun fremsatte det synspunkt, at intet medlem af Det Muslimske Broderskab burde støtte en regering, der ikke baserede sin lovgivning på Allahs love.

Op gennem 1950'erne slog Nasser hårdt ned på Det Muslimske Broderskab. Et stort antal medlemmer blev fængslet og henrettet. Også Ghazali blev gentagne gange kontaktet af myndighederne, hun blev truet og udsat for et mordforsøg. Men foreløbig gik hun fri af fængslet.

En stat skabt på Koran og sharia

I begyndelsen af 1960'erne tog Ghazali nærmere kontakt til Sayyid Qutb. I Ghazalis studiekredse studerede kvinderne bl.a. bøger af Abd al-Wahhab, wahhabismens fader, og Sayyid Qutbs bog *In the Shade of the Koran*. Ghazali spurgte, gennem Sayyid Qutbs søster Hamidah, Qutb til råds om, hvad de skulle læse, og Hamidah bragte jævnligt læsestof til gruppen, bl.a. dele af manuskriptet til Qutbs bog *Milestones*, som Broderskabets leder, Hassan Hodeibi, netop havde givet tilladelse til at offentliggøre.¹⁶⁵

Ghazali beskriver begejstret studiegruppernes arbejde: »Vidunderlige, strålende dage og Allahs gaver passerede forbi, mens vi studerede og uddannede os selv og beredte vore unge for dawa. Det var af allerstørste betydning, at vi forberedte disse fremtidige generationer af unge, der forhåbentlig selv en dag ville blive undervisere og vejledere for kommende generationer.«¹⁶⁶

Med Hodeibis tilladelse fulgte kvinderne Qutbs instruktioner om at udvide undervisningsperioden til tretten år. Dette passer, som Ghazali skriver, med den tid, der blev brugt på dawa i Mekka.

Videre skriver Ghazali: »I vores islamiske kreds var vi forpligtet til at praktisere alle de bud, der var nævnt i Koranen og sunna«.¹⁶⁷

Der var dog den undtagelse, forklarer Ghazali, at »implementeringen af *hudud*-straffe (straffe ifølge shariaen) blev udskudt, indtil en islamisk stat var indført, trods vores tro på disse

hudud-straffe og vores forsvar for dem. Vi var også overbeviste om, at der intet sted på jorden på dette tidspunkt fandtes et sted, der havde de karakteristika, som en fuldstændigt hengiven, islamisk umma måtte ønske, sådan som det var tilfældet med perioden under det retfærdige kalifat. Jihad var obligatorisk, som den er for ethvert muslimsk samfund, der ønsker at indføre og ubrydeligt holde Allahs love, indtil alle muslimer er vendt tilbage til islam, og Guds religion er virkeliggjort, ikke som slagord, men som praktisk, levende realitet.«¹⁶⁸

Ifølge Ghazali og hendes tilhængere var Saudi-Arabien det eneste sted, hvor kalifat-modellen blev efterlevet. Men også hvad Saudi Arabien angik, havde Ghazali sine reservationer. Hun skriver ikke hvilke, men andetsteds i bogen nævner hun, at hun under en rejse til Saudi-Arabien har diskuteret nødvendigheden af uddannelse til piger med kongen.

I studiekredsen blev det besluttet at gennemføre en omfattende undersøgelse, efter at de unge, ældre, kvinder og børn havde fået tretten års islamisk træning. »Hvis denne undersøgelse viste, at mindst 75 pct. af dawa-tilhængere mente, at islam var en fuldendt måde at leve på og var overbeviste om, at der skulle oprettes en islamisk stat, så ville vi kræve, at man oprettede den. Hvis der var tale om en mindre procentdel, ville vi forlænge perioden med islamisk træning med yderligere tretten år og så videre, indtil ummaen var rede til at acceptere islams herredømme.«¹⁶⁹

I 1965 sluttede alt dette. Ghazali blev arresteret sammen med en lang række medlemmer af organisationen. Hun stod anklaget for, sammen med bl.a. Sayyid Qutb, at ville omstyrte Nassers regime. Ghazali nægtede og blev særdeles brutalt torteret.

Ghazali, Qutb og en række andre medlemmer af Broderskabet kom for retten i 1966, og mens Ghazali og Hamidah Qutb fik fængselsstraffe, blev Sayyid Qutb dømt til døden. Ghazali kom dog kun til at tilbringe fem år i fængsel. Hun blev løsladt i 1971, efter at præsident Anwar al-Sadat var kommet til magten.

Sine kompromisløse anskuelser holdt hun imidlertid fast i. Fjenden er hedninge og vantro, zionister og kommunister samt de sovjetiske og amerikanske efterretningstjenester. Verden er delt mellem Allah og Satan.

I livet er der to muligheder, sagde Ghazali til en af de mænd, der forhørte hende i fængslet: »Allahs vej og djævlens vej. De, der følger djævlens vej, er ynkelige, syge mennesker, så vi giver dem en kur med omtanke og omsorg. Kuren er at vende sig til Allah, Allahs religion, Allahs love.«¹⁷⁰

Et afsnit har dog overskriften »Fjender med menneskelighed« og beretter om Ghazalis og Hamidahs oplevelser, da de efter domsafsigelsen blev indsat i et militærfængsel. To jødiske kvinder, der var anklaget for spionage, nød ifølge Ghazali særlige privilegier i fængslet, havde eget toilet og fik bedre mad. En af disse kvinder, fru Marcel, delte sin mad med Ghazali og Hamidah og lod dem låne toilettet. Hamidah er ikke glad for det, men Ghazali ræsonnerede, at Allah bringer goder til »sine slaver« gennem hvem, han vil. Altså også gennem hovedfjenden, jøden, må man forstå.

Som Tariq Ramadan skriver i sit forord til Ghazalis bog, bruger hun af og til hårde ord, men man må forstå, at de vanskelige omstændigheder har ført til en skærpet tone. Men Ghazalis opfattelse af nødvendigheden af at indføre Allahs lov over hele jorden og hendes ide om, at mennesker kun har valget mellem »Allahs vej og djævelens vej« var ikke fremprovokeret af torturen eller fængselsopholdet. Det var en ideologi, som hun siden sin ungdom havde været overbevist om rigtigheden af.

Kvinder for Khomeini

I dagens Egypten har Det Muslimske Broderskab igen fremgang, og de egyptiske kvinder dækker sig i stigende grad til, efter pres eller eget ønske. I 1950'erne var der modstand mod de kvindelige aktivister. Uanset at al-Banna, ligesom f.eks. Abul Ala Mawdudi i Pakistan, mente, at kvindernes deltagelse i islamiseringsprocessen var meget vigtig, var det ikke et udbredt synspunkt blandt Broderskabets mandlige medlemmer.

Allerede i 1933 oprettede al-Banna Institut for de Troendes Mødre. Hassan Hodeibi, der efterfulgte al-Banna som leder af Muslimbrødrene, forklarede i en tale, at hans egne gifte døtre havde akademiske uddannelser, som de frit havde valgt, og at han håbede, at de kunne finde »harmonisk« mellem deres arbejde og rolle i hjemmet.¹⁷¹ Men overbevise de menige medlemmer af broderskabet kunne han øjensynligt ikke.

Broderskabets kvindeafdeling blev dog aldrig nogen stor succes blandt Egyptens kvinder, antalsmæssigt nåede den kun op på omkring 5000. Særligt de højtuddannede syntes formentlig, at broderskabets syn på kvindens rolle mere lød som et tilbageslag end den form for »sand, kvindelig frigørelse«, som det blev præsenteret som.¹⁷²

Springer vi frem i tiden, kan vi konstatere, at senere islamiske bevægelser i rigt mål har benyttet sig af al-Ghazalis proselytter. Som regel optræder disse kvinder tildækkede og altid

med paroler om, at islam er en garanti for kvinders rettigheder. De har været vigtige allierede for de islamiske bevægelser.

Sådanne kvinder kæmpede for Khomeinis revolution i Iran i 1970'erne side om side med mændene og støttede indførelsen af sharia. »Først social retfærdighed, dernæst gengældelsesprincippet«, lød f.eks. overskriften på en artikel i et blad for kvindelige islamiske aktivister i 1981.¹⁷³

Islamiske aktivister er også blandt de interviewede kvinder i Ian Goodwins bog *Price of Honour*, der handler om kvinder i de muslimske lande. I Saudi-Arabien taler Goodwin f.eks. med dr. Fateema Naseef, der har titel af »sheikha« (hellig kvinde). Naseef optræder som ægteskabsmægler og har også tilladelse til at indsamle zakat og udstede fatwaer. Hun støtter åbent shariaens straffe som f.eks. stening til døde for utroskab, og i hendes hjem ser ingen kvindelige besøgende hendes ægtemand. Den private afdeling af hjemmet er skærmet af.¹⁷⁴

Nutidens ghazalier

I vore dage i de vestlige samfund findes der et stigende antal veluddannede, velformulerede og udearbejdende muslimske kvinder, som siger ja til tildækning og mener, at islam er en garanti for kvindens rettigheder. De vestlige kvindeorganisationer omfavner dem ind imellem som gode rollemodeller i et mandsdomineret miljø, der almindeligvis henviser kvinder til hjemmet. Eller de opfatter dem som kvinder, der alligevel på en eller anden måde er undertrykte og er blevet presset til at dække sig til og godtage en kvindefjendsk ideologi.

I Danmark blev socialrådgiver Asmaa Abdol-Hamid landskendt, da hun som den første tildækkede studievært optrådte på landsdækkende fjernsyn. Abdol-Hamids kampe med patriarkalske, muslimske mænd i Vollsmoses beboerforeninger fik diverse feminister til at opfatte hendes kamp som en frihedskamp, man burde støtte.

Men Abdol-Hamid var også talsperson for de muslimske organisationer, der lagde sag an mod *Jyllands-Posten* i forbindelse med Muhammed-tegningerne. Hun ville ikke give hånd til mænd og fremsatte uldne udsagn om dødsstraf og flerkoneri. I forbindelse med en demonstration mod Israels invasion i Libanon talte hun omgivet af demonstranter med Hizbollah-flag og indledte sin tale med den religiøse påkaldelse: »I Allahs navn, den nådige, den barmhjertige«. ¹⁷⁵ I juli 2007, som folketingskandidat for Enhedslisten, udtalte hun, at hun mente, det var i orden at angribe danske og udenlandske soldater i Irak. Det kunne sammenlignes med den danske modstandsbevægelses handlinger under den tyske besættelse.

I en bog om »det ydmygede slør« fra 2005 lovpriste den franske matematiker og mangeårig leder af en muslimsk kvindeorganisation, Louisa Larabi Hendaz, hovedtørklædet og fordømte den lov, der forbyder det i de franske skoler. Bogen indeholder også et skarpt angreb på organisationen Ni putes ni soumises, der vender sig mod tildækning af kvinder.¹⁷⁶ Andre kvindelige, islamiske aktivister er gået så vidt som til at beskyldte denne organisation for at sætte mænd og kvinder op mod hinanden i ghettoerne.

Lena Larsen, norsk konvertit og religionshistoriker, har udtalt, at organisationer som Det Europæiske Råd for Fatwa og Forskning kan være med til at »bevidstgøre« muslimske kvinder om f.eks. skilsmisselovgivning.¹⁷⁷ Larsen arbejder sammen med Tariq Ramadan i organisationen European Muslim Network. Netop Ramadan har til fulde forstået vigtigheden af de tildækkede kvinder i de islamiske bevægelser. Som Ramadan forklarer, har det stor betydning, når en kvinde siger: »Det hovedtørklæde, jeg bærer, er ikke et krav fra min far, det er ikke et krav fra min ægtemand, det er et krav i min tro og et valg foretaget med hjertet, jeg ønsker, at I skal se og betragte mig som et væsen og ikke som en krop. ... Når kvinderne siger sådan, lover jeg jer, at de rører enormt mange kvinder, for der er enormt mange kvinder i Vesten og overalt, der lider under at være blevet gjort til objekter.«¹⁷⁸

Der er intet undertrykt ved nutidens ghazalier. Ligesåvel som mænd kan kvinder være overbeviste tilhængere af et samfund baseret på religiøs lov. Men kun sjældent spørger medierne og kvindebevægelserne disse kvinder om deres syn på demokrati, ikke-muslimers rettigheder i en islamisk stat, om de mener, frafaldne skal dræbes, hvilke bøger de studerer, eller hvilke prædikanter de har som forbilleder. Hvorfor skulle kvinder ikke kunne ønske utroskab straffet med stening, opfatte homoseksualitet som en forbrydelse mod Gud og gå ind for et samfund, hvor alt fra børneopdragelse til krigsførelse er tilpasset islamiske principper?

Den tunesisk-franske menneskerettighedsforkæmper Samia Labidi og den norske forfatter Hege Storhaug har begge peget på, at de kvindelige, islamiske aktivister for fremtiden vil komme til at spille en langt større rolle i islamiseringsprocessen i Vesten.¹⁷⁹ Også derfor er det vigtigt at afkode, hvad disse kvinder står for.¹⁸⁰

Yusuf al-Qaradawi er åbenbart af samme opfattelse og har kritiseret den modvilje, som visse muslimbrødre nærer mod de kvindelige aktivister. Qaradawis forsvar for kvinders ret til at uddanne sig og deltage aktivt i den islamistiske kamp ændrer ikke på, som det fremgår af næste kapitel, at han samtidig kan gå ind for kvindelig omskæring, mænds ret til at slå deres hustruer med mere. Ghazali ville formentlig have været enig.

Noter

- 157 Ghazali (2006), s. 166.
- 158 Goodwin (1998), s. 328.
- 159 Ghazali (2006), s. 3.
- 160 Ghazali (1996), s. 9.
- 161 Ibid., s. 11.
- 162 Ghazali (2006), s. xxv.
- 163 Ibid., s. 37-38. Bogens engelsk er mangelfuldt, og det har været nødvendigt at tilpasse den danske oversættelse i dette og flere følgende uddrag af hensyn til forståelsen.
- 164 Ghazali (2006), s. 26-27.
- 165 Ibid., s. 39-40.
- 166 Ibid., s. 40.
- 167 Ibid., s. 41.
- 168 Ibid.
- 169 Ibid.
- 170 Ibid., s. 62.
- 171 Citeret i Mitchell (1993), s. 258.
- 172 Citeret ibid., s. 175.
- 173 Citeret i Roy (1993), s. 52, note 42.
- 174 Goodwin (1998), s. 215-217.
- 175 Helle Merete Brix og Lars Hedegaard: »I Guds og Enhedslistens navn«, *www.sappho.dk*, 30.07.2006.
- 176 Hendaz (2005), s. 143-148.

177 <http://www.culcom.uio.no/forskning/artikler/larsen.html>

178 Citeret i Fourest (2004), s. 186f.

179 Samtale med Samia Labidi, Paris, 10.10.2006. Se også Storhaug (2006), s. 272.

180 Caroline Fourest har rapporteret, hvordan tilslørede og ikke-tilslørede i maj 2005 i forbindelsen med verdensmarchen for kvinders rettigheder gik sammen i Marseille og uddelte en pamflet med ordene: »Inch'allah l'egalité« (Om gud vil, lighed). Se Fourest (2005), s. 96.